

במשעול החסידות

להבין ולהשכיל בדברי רבותינו תלמודי בעש"ט הקדוש

גיליון קצו | שופטים פ"ו

תמים תהיה – על החכמה והתמימות

התמימות של היהודי היא להכיר היטב את שניהם ובפרט את מציאות הנפש היהודית, ולישר ולהשוות ולתתם את ההרגשה וההכרה וההשגה של הגוף אל אלו של הנפש, שהיא המציאות העיקרית של האדם היהודי, כל אחד בדרגת גופו ונפשו. כבשפת אמת שופטים תרנ"ו.

ואיש ישראל כולל כל העולמות ונשמתו חלק אלקי ממעל, והגוף יש בו מהטבע וד' יסודות. והרשעים כל חכמתם במעונן ומנחש הכל בחכמות הטבעיות ובוהו מחזקים כחות הגוף ומתמעט בהם כחות הנשמה. ואנחנו צריכים להתחזק רק בתורה ולהעלות הנפש אל השורש ובוהו מתחלש כח הגוף. תמים תהי' עם ה' זה {עם} חלק אלקות והי' תמים. וחלק הגוף אין בו השלימות אדרבא כפי חסרון השלימות בו כן מתרבה התמימות כמ"ש במילה התהלך לפני וע"י המילה תהי' תמים.

לחשוב בחלק הניתן לו ממעל: ואלו המה דברי הנע"א ואתחנן (כמו שהבאנו בראשית מאמרי העניין 'אחור וקדם', מדברי הצדיקים, באורך כנגיליון ק"ו תוריע פ"ו) שכותב, אשר כל כן 'צריך האדם להשיג בעצמו תמיד' בנפשו להבין כיצד 'מה היא ואיך היא פועלת' ולדעת את עצמו. 'אבל כשאין יודע את עצמו הוא מחוסר ידיעה גם כן בבורא ברוך הוא'.

השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך כי האדם צריך ליתן תמיד בדביקות לחשוב ברוממות אל יתברך לבחון בנפשו ובנפלאותיו אשר רואה תמיד נסים ונפלאות ונוראים בברואיו. וההתחלה לבא להמדרגה הזאת צריך מתחילה לחשוב בחלק הניתן לו ממעל והוא הנפש שלו, מה היא ואיך היא פועלת נסים ונפלאות כמ"ש בגמרא בחמשה דברים הנשמה שוה להבורא ברוך הוא וברוך שמו. אבל כשאין יודע את עצמו הוא מחוסר ידיעה גם כן בבורא ברוך הוא. כיון שאפילו עצמו הוא אינן בוחן. וזהו השמר לך ושמור נפשך כי אם לא תעשה כך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך הם רוממות הבורא ברוך הוא שאדם רואה תמיד בעיניו הפלאות הנסים והנפלאות על כן צריך האדם להשיג בעצמו תמיד וק"ל:

דהיינו שמציאות נפשו הפנימית הוא גם מושה ומקיש אל כל מציאות העולם. לכן היהודי תמיד תופס לא רק את נשמתו, אלא גם את כל מציאות העולם כדבר שיש לו ראשית פנימית וקדמית, וגם 'זנב' מציאות נראה ונתפס לעין. ולכן היהודי מנסה תמיד להבין ולהתדבק אל ראשית הדברים ולא אל זנבותיהם. וראשית הדברים הכוונה למשמעות הערכית המובעת בכל אותם חכמות וידיעות. כהמשך הדברים שם בשפת אמת שופטים תרנ"ו.

בפסוק תמים תהי' עם ה"א כי הגוים כו'. ובמד' תנחומא ונתנך ה' לראש {ולא לזנב} כו' והיית רק למעלה. כשאתה צריך לשאול שאל מלמעלה ולא מלמטה כאוב מארץ כו'. הענין הוא כי לכל הדברים יש שורש למעלה וכל מעשה בראשית בטבע היסודות, כל זה נמשך אחר שורש עליון, כמ"ש במד' בראשית הן אלה קצות דרכיו ע"ש. אבל בני" שניתן להם התורה שבה נברא העולם, ולכן נק' ראשית, לכן יש להם דביקות למעלה ממעשה בראשית. זה לראש ולא לזנב - כי כל הטבע בכלל זנב.

'שוראים ומבינים כל עצות האומות': וכפי שהוסף להסביר בשפת אמת שופטים תרנ"ו. שחקירת והבנת מציאות העוה"ז בכל חכמותיו הוא חלק האומות ותפקידם. אבל היהודי שהם 'שוראים ומבינים כל עצות האומות' גם הם, לאחר שהאומות חוקרים אותם וממשיגים אותם, הנה היהודים מצוותם להניח את כל החכמות הללו, ולהיות תמים עם ה', ובכך משיגים את ה'טוב הגנוז' בכל העולם.

פ' שהקב"ה ברא עוה"ז בבחי' הטבעיות, וזה חלק האומות, שיש בטבע ג"כ כמה מיני חכמות וכישופים, אבל תכלית בריאת כל אלה הענינים הי' שבנ"י ילכו בתמימות כמ"ש לא כן נתן לך ה' אלוך, פ' שגם שוראין ומבינים כל עצות האומות, כמ"ש לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות כו'. {צריכים} להניח כל אלה החכמות ולהיות תמים עם ה', ועי"ז זוכין להתגלות טוב הגנוז שהוא הפנימיות. וכפי מה שהי' נמצא זאת התמימות והבטחון בו ית', כך הי' נמצא נביאים בישראל.

ועדיין צריך להבין, שאם תכליתם של היהודים הוא להיות תמים עם ה' ולהניח את חכמות העולם, מדוע הם צריכים להיות 'רואים ומבינים את כל עצות האומות', עד שהותר להם ללמד על מנת 'להבין ולהורות'. והאם לא עדיף שלא ילמדו כלל ולא היו 'רואים ומבינים את עצות האומות' וכך יקל להם להניחם. ואמנם כבשפת אמת שופטים תרנ"ו. דלעיל ישנם תוספת דברים, שדווקא 'מכל אל הדברים' דהיינו חכמות האומות שבנ"י 'רואים ומבינים', הנה זה גורם כי 'יודעים החכמים שורש הדברים למעלה', ועל ידי זאת הידיעה של החכמים הראויים לזאת הנה 'כל התעבות נכרתין מהשורש'. ולכן הכירו וידעו חז"ל את הכשפים.

ואחז"ל לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות. פ' בינה מבין דבר מתוך דבר כי מכל אלה הדברים 'יודעים החכמים שורש הדברים למעלה בתורה'. ולכן היו

תמימות וחכמה: הרבה פירושים נאמרו בכל הדורות במהות התמימות, החל מהתמימות כפשוטו המובנה בשפת זמנינו, לקבל הכל באהבה ולא לשאול שום שאלות ולא לחקור כלל. כמ"ש הר"ב מפרשישאה, כבשפתי צדיק פ' מקץ אות ט"ו.

וכך שמעתי, שהיה אחד מיוסר ומדוכא ר"ל מאוד, התנצל לפני אדמו"ר הרבי רבי בונם ז"ל מפשיסחא ז"ע, שמברך בכל יום שעשה לי כל צרכי, ואין לי כלום. [היינו, שאותו האיש היה עני ואביון]. שמוא ח"ו היא ברכה לבטלה. ענהו הר"ק ז"ע, זהו צורך שלך, שתהיה מקבל באהבה הנהגות השי"ת עמך. ובאמת, זהו מצות, תמים תהיה. כפירש"י ז"ל, מה שבא עליך, קבל בתמימות ולא תחקור. וכו'.

ועד פירוש הפוך לגמרי, שהמצוה היא להיות ב'חכמה גדולה' בכדי להיות תמים עם ה', כפי' הרב הק' מראפשיץ, שהובא בשיש"ק שופטים.

"תמים תהיה עם ה' אלהיך. פ"א אמר הר"ק הרבי מלובלין זצ"ל, להרה"ק הר"ר נפתלי מראפשיץ זצ"ל שהי' מוחזק אצל העולם לחכם גדול כידוע, דאינו כתוב בתורה חכם תהי' עם ד"א אלא תמים תהי' וכו' והשיבו הר"ק מראפשיץ זצלה"ה לזה צריך חכמה גדולה להיות תמים עם ד', והבן כי עמוק הוא"

ובאמת גם בפשטות צריך להבין כיצד באמת מי שהוא חכם ופיקח וידען בכל ענייניו בעוה"ז, יהפוך להיות תם ומתם ותמים באמונתו. הכי תהא השגתו הרוחנית ותפיסת האלוקות שלו ירודה ונמוכה יותר מתפיסת העוה"ז שלו. וכיצד תלך החכמה עם התמימות.

שורש הנשמה ונקודת הלב: המבאר הגדול שבאחרונים, שממנו יתד ופינה להבין דברי הצדיקים הראשונים, כתב במקום אחד בשפת אמת שופטים תרל"ה, דברי חידות ונפלאות ובקיצור גדול, בפירוש עבודת התמימות. שהיא: 'להשוות הגוף עם שורש נשמתו, וממילא יהיה לו 'השגות בנסתרות'.

בפסוק תמים תהי' כו' כי הגוים האלה כו' נביא מקרבך כו' פ' שאיש ישראל צריך להשיג הכל מעצמו. כענין מעשיך יקרבך. לכן אין לחפון לידע נסתרות ומופתים כתאוות הגוים לדרוש מעוננים וקוסמים. אבל בכוח איש ישראל ע"י העבודה בתמימות להשוות הגוף עם שורש נשמתו. וממילא יהי' לו השגה בנסתרות וכן היו באמת הנביאים ע"י עבודת כללות בני". לכן בעונותינו אבדנו הנביאים. כי המה תלויים במעשי הדור. ולעתידי נא' אשפוך את רוחי כו' ונבאו בנים ובנותיכם כו'... ודו"ק כי קצירי בענין זה.

وهוא הפלא ופלא. מה ענין ואיך שייך לגוף להשתוות לנשמה, ועוד לשורשה. וכיצד זה גורם - ומה העניין לידע 'מעצמו' נסתרות ועתידות. ובפרט לפי פרש"י מהמדרשים 'שלא לחקור אחר העתידות'.

'תמים עם נקודת הלב': אך באמת דברים מעין אלו נאמרו בשם הבעש"ט, הובאו בבעל שם טוב על התורה - פרשת שופטים. שיהיה האדם תמים עם נקודת ליבו.

תמים תהיה עם ה' אלהיך, איתא בשם הבעל שם טוב הקדוש, תמים, בניקוד הדגש בת"ו, מורה על נקודת הלב, ר"ל שתהיה תמים עם נקודת הלב. (מהפסים דעת משה פ' נח. שופטים. ויחל משה תהלים י"ז וק"ט)

ואין הכוונה רק בעניין עבודת המידות שיהא פיו כליבו ושניהם שווים, ולא יהא 'חרף לרמות' וכו', שהרי אין זה 'נקודת הלב'. אלא שאפשר שמשמעותה כבשפ"א, שהוא 'שורש נשמתו' המתבטאת בליבו. והיהודי צריך להשתוות ולהתיישר עם שורש נשמתו המורגשת לו בליבו. והיסוד לכל העניין הוא שהאדם וביותר האדם היהודי, מורכב מגוף ונשמה, ולכל אחד מהם יש מציאות וחוקים משלו וגם דרך הרגשה הכרה והשגה (כחוויה ותודעה ודימוי עצמי) משלו, ואח"כ והרשעים מושקעים כל חכמתם בהבנת החלק הטבעי של האדם, ובוהו הם מתמחים ובקיאים ומחזקים ומבססים את התפיסה הטבעית גופנית של מציאות האדם והעולם באופן בלעדי ושלם מצד עצמו, למציאות שבו הנפש וכל התודעה הפנימית מוסגים לאחור (רדוקציה) כאילו אינן אלא ספח דמיוני נלווה ונפעל למציאות הגופנית העיקרית. ואם שהם מכירים גם במציאות הנפש ושהיא עניין נסתר ובלתי נתפס, הנה לדעתם כל מה שאינו עובר את ה'תבונה הטהורה', א"א להתייחס אליו ולפעול על פיו, אף שמציאותו נרגשת מאוד. ככרמב"ן ויקרא פרק טז פסוק ח.

כי היינו צריכים לחסום פ' המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי היוני אשר הכחיש כל דבר - זולתי המורגש לו, והגים דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל עניין שלא השיג אליו הוא בסבירות - איננו אמת.

לכן לדעתם הנפש אינה אלא מנגנון ומערכת פעולה המתאמץ ליישב בין דחפי הגוף המתפרצים ולבין דרישות יכולת הקיום החברתי האנושי, הסותרים אלו את אלו. אבל עבודת

חז"ל **יודעים בכשפים**. וזה ג"כ פ"ו והיית רק למעלה. פ"א **פשי כשתעסק בדברים שלמעלה** תהי' רק למעלה ולא למטה **להתדבק תמיד בשורש הדברים שלמעלה** זה פ"א תמים תהי' שלא להיות נפרד מן השורש, כי כל התועבות האלה נכרתין מן השורש, ואתה תמים תהי' עם ה"א כנ"ל.

לזה נאה לומר: אלא שהענין הוא כמו שכתוב במדרש רבה דברים - פרשה א פסקה ה. שהיכולת להעיד על מציאות ה' ולהלל ולשבח את הבורא אינה באה רק מתוך אמונה, אלא בעיקר מתוך הרגשה והכרה הבאים מידיעה ברורה בכל הוויית העולם, והכרת גדלות ה' מותכם בידיעה וודאית, ומכלי שהוא נוטה בלבבו אחרי ידיעותיו. ויש שם במדרש כמה וכמה דוגמאות והנה שניים מתוכם.

ד"א אילו אחר אומר הכל הבלים היו אומרים; זה אין לו פרוטה **לאכול** והוא אומר הכל הבלים. אלא שלמה שכתוב בו ויתן המלך את הכסף בירושלים כאבנים **לזה נאה לומר** הכל הבלים... ד"א אילו אחר אומר וכל דיירי ארעא כלא חשיבין היו אומרים; זה לא שלט על שני זבובין מימיו, והוא אומר וכל דיירי ארעא כלא חשיבין. אלא נבוכדנצר שכתוב בו וכל די דיירין בני אנשא וחיות ברא ועופא דשמיא יתב בידך והשלטך בכולא **לזה נאה לומר** וכל דיירי ארעא כלא חשיבין.

'אני אמרתי אלהים אתם': וכמ"ש בשפת אמת לך לך נ"ה. כי מי שיוכל לדעת טוב ורע ואעפ"כ לא תהיה לו שום נטייה במעשה ובלב אחר ידיעת הרע - 'הוא שנאמר עליו 'אני אמרתי אלוהים אתם'. דהיינו שזו עיקר ההכרה וההשגה האלוקית שיש לאדם, בתמימות עם החלק האלוקי שבו 'בראשו' עצמו, הבאה דווקא מתוך ידיעת כל הטוב וגם הרע שבעולם, שנכלל בזה גם ה'זנב' שהוא כל החכמות של אדם"ע.

כי האדם כולל כל העולם ונקרא עולם קטן וממילא נמצא בו חלק עה"ד טו"ר, והקב"ה אמר מעין הדעת טו"ר לא תאכל. ומה שאמר הנחש והייתם כאלהים יודעי טוב ורע... ואמת כי מי שיוכל לדעת טו"ר ולא יהי' לו שום נטי' אחר ידיעת הרע, הוא שנאמר עליו **אני אמרתי אלהים אתם**. והקב"ה ידע כי אדה"ר לא הי' יכול לעמוד בזה לכן נאמר לא תאכל ממנו... ואנחנו הרואים כי הקב"ה ותורתו אמת ואין אנו יכולין לעמוד בידיעת טו"ר.

וכמו שא"א לידע אל נכון את הגדלות של אדם גדול וצדיק, ולהתדבק בדרכו בעבודתו את ה', מבלי לידע אל נכון גם את כל השפלותיו והרע שאיתם הוא עצמו התמודד. וכך גם בענייני העוה"ז, כמו מי שרוצה ללמוד מאדם עשיר בכסף או בהשפעה חברתית וכו', חייב לדעת להכיר את כל מורדותיו ומעלותיו וכל הסיכונים והפחדים שעבר ממותנגדיו הפנימיים והחיצוניים עד הגיעו לאותה מעלה. כך גם ידיעת ה' וגדלותו אינה באה ל'חכמים' הראויים לכך, רק מתוך הכרת התמונה הכוללת של העולם על כל הטוב והרע שבו, אך מבלי לנטות אחר הרע במעשה וכחמש"ד שם, שלכן זכו אאע"ה במילה וכל ישראל אחריו, לתמימות שבאה ממצווה זאת 'והיה תמים' שלא תגרום להם ידיעת הרע להתלבשות הרע במעשה ממש, אלא לתמימות מלאה עם השי"ת. אבל ידיעת הרע מחוייבת היא גם כן לשם כך. 'שכן הוא, שיש בחי' דעת טו"ר אבל רק בידיעה ולא במעשה'.

אבל באברהם אע"ה כתיב ומצאת את לבבו נאמן ב' לבבות יצ"ט ויצ"ר, ולא הי' שום נטי' אחר ידיעת הרע. ולכן נתן לו הקב"ה מצות מילה והוא תיקון עה"ד טו"ר. והסרת הערלה הוא כי לא יתלבש בחי' טו"ר במעשה, כעניין שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. שבנ"י מוכנים לזה בכח התורה ומצות... ולכן איתא מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, שכן הוא, שיש בחי' דעת טו"ר אבל רק בידיעה ולא במעשה.

וכמו שביאר זאת בבית יעקב איזניצא וירא. שהמחשבה עצמה תוכל לחשוב על כל דבר שבעולם, כל עוד אינה מחשבה תשוקתית הגורמת לרצון שבלב להתעורר. והדברים שבמחשבה עצמה הם כמו ד"ת שבכתב, 'כמו שנכתבים ומסודרין אצל השי"ת' ואין בהם רע מצד עצם ידיעתם.

כי יש באדם מחשבה ורצון ומעשה, ובמחשבה אין שום איסור. כי המחשבה תוכל לחשוב מכל איסורים שבעולם מאחר שאין שם שום תשוקה כלל. לכן לא יצרך האדם שום גדר וסייג בעוד הדבר במחשבה, כי המחשבה היא כענין תושב"כ שמורה על ד"ת שהם כמו שנכתבים ומסודרין אצל השי"ת, ושם צריך האדם ללמוד ולהבין כל האיסורים שידע מה הם להבין ולהורות. אכן אח"כ כשמסתעפת המחשבה על התשוקה והרצון שבלב, אז צריך האדם לגדרים להיות מוגדר בהם, ואח"כ כאשר מסתעפת על המעשה, אז צריך להרבות גדרים וסייגים ויקשור עצמן בעבותות היראה.

'מותר לו לאדם לידע הכול': וכמו שהוסיף להסביר בבית יעקב איזניצא ויצא. ש'מותר לו לאדם לידע הכול', כל עוד הם ידיעות שאינן למעלה משרשו ואינן ידיעות שאינן שייכות לו. (והגדרת השייכות הוא ענין נפרד) וההתבדלות מכל הדברים האסורים הידועים והמוכרים לו, הוא דווקא נותנת לו קניין בהם והיא הכבוד שמים שבהם. וכמו השפלותיות שעבר הצדיק, הוא גדלותו וכבודו.

כי השי"ת ברא את הכל לכבודו כדכתיב ולכבודי בראתיו וגו'. ומה הוא הכבוד שמים היוצא לנו מדברים אשר נאסרו לו להאדם. אכן בזה שהאדם מכיר שאין לו זה הדבר, על ידי זה יש לו בו קנין, והכרה זו הוא כבוד שמים... שמכיר שהשי"ת חפץ להקנות לו מה שלמעלה מתפיסתו, דאם לא כן למה נבראו כלל דברים האסורים על האדם... כי במחשבה אין שום צמצום ואין שם שום איסור, כי מותר לו לאדם לידע הכל, כדאיתא לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות. ומה דאיתא במופלא ממך אל תדרוש במכוסה ממך אל תחקור, הוא כדאיתא ביוהר

הק' שמחמת שהאדם חפץ להשיג מה שאינו שלו, לזה מבלבלין ומטרידין אותו שלא ידע, וכל הגדרים והסייגים הם רק במעשה.

'הרגשת הלב באור ה' יתברך'. ויתירה מזו מלמדנו רצ"ה מלובלין בשם רבו בליקוטי אמרים לרצ"ה - אות ה. בדברים עמוקים ולא שיחים שקבלם מרבו, והוא כדרכו גם מוכיח אותם מחז"ל. שגם כל הידיעות וההשגות שמצד הקדושה ומצד הטומאה דומות ממש לגמרי. אלא שזו נקראת תורה וזו נקראת חכמה, וההבדל ביניהן הוא, במוקדה של אותה ידיעה. האם היא מתמקדת במה שידוע ומובן, דהיינו שהם 'זנב' הדברים. או במה שא"א להבין גם אחר כל הידיעות, שהם 'ראש' הדברים. וזה גם משפיע על 'הרגשת הלב' דהיינו נטייה דקה וקלה עד מאוד, של מגמת ותכלית כל הידיעות וההשגות הללו. האם הם להרגשת אור ה' יתברך, או להרגשת עצמו וחשיבותו.

כי אמת הוא כן דיש חכמה באומות העולם והיינו חכמת אמת, רק שאינו מורגש ללב ואינו תורה להדריך הלב על ידו, מה שאין כן חכמת בני ישראל נקרא תורה כי מרכבה דחוקאל באובנתא דליבא תליא, כמו שאמרו במגילה דהעיקר על ידי וזה אינו באומות העולם כלל רק בישראל שהקב"ה לבן של ישראל. ומעשה בראשית ומעשה מרכבה וסתרי פעולות הנבראים בכל מיני חכמות לימודיות דבני ישראל הוא עצמו אותן חכמות אלקיות וטבעיות ולימודיות דאומות העולם, רק מצד נביעותן מהבינה שבלב להכיר בכל דבר אמיתות ה' יתברך הוא בענין אחר ממש. וכמו ששמעתי כי כל חכמתו דרבי שמעון בר יוחאי בספר הזוהר ידעו גם כן סבי דבי אתונא מחכמי יון שהיו קרוב לזמנו והיו לעומתו זה לעומת זה והעשר ספירות הם עצמן העשרה מאמרות הידועים לבעלי ההגיון רק שהשיגום בלבוש אחר מצד החיצוניות ואינו דברי תורה כלל. וכן כל חכמת שלמה המלך ע"ה היה יודע גם כן חירם מלך צור שהיה לעומתו זה לעומת זה וכן חכמתו של משה רבינו ע"ה ידע בלעם מצד החיצוניות דנתקבצו אומות העולם לבלעם וסיפר להם ענין מתן תורה, וזה שאמרו בספרי באומות העולם קם ומנו בלעם. כך שמעתי ויציבא מילתא:

'המסמורין הנעלם בעולם הזה': וביתר פירוט הסביר זאת במחשבות חרוין (אות יז) שהתורה מביאה ללב ישראל באותה חכמה השגה ושייכות לדברים שהם הרבה מעל להשגת שכל האדם. אבל לאוה"ע אין להם בה אלא חכמה בלבד. (וכעניין ההבדל בין דיינים לפי משפטי ישראל שיש להם ס"ד המכוונים באמת לאמיתו, ולבין משפטי העכו"ם, שפוסקים את הדין בלבד, אע"ג שהדין בעצם שווה. ככשפ"א ומוה"ז משפטים)

וכבר אמרו דיש חכמה באומות העולם האמן שנאמר והאבדתי חכמים מאדום ויש תורה אל תאמין, כי התורה הוא הדעת שהוא השגת חכמת ה' יתברך שלמעלה מחכמת אדם. ואף על פי דהכל הוא זה לעומת זה דמצד עין הדעת טוב ורע יש בכל דבר עירוב טוב ורע, ואין שום היכר לזה בעולם הזה שהוא עלמא דשיקרא שהרע מראה עצמו לעין כמו הטוב... ודבר זה הוא המסמורין הנעלם בעולם הזה ואין גלוי אלא ללכבות דבני ישראל. ולפיכך אין תורה באומות העולם שהתנגלות דתורה בלכבות דבני ישראל מה שמשגיגים דברי תורה שהוא חכמה שלמעלה מהשגת אדם, זהו נעלם בעולם הזה שהוא דברי תורה מן השמים באמת דרך נבואה ורוח הקודש כי בעולם הזה אין ניכר רק שהוא דברי חכמה שחכמי ישראל מחדשים בחכמתם ושכלם, וזה יש גם באומות העולם חכמה ושכל, אלא שאצלם הוא חכמה בעלמא ואינו תורה דהיינו המשכת רוח הקודש מחכמה עליונה, רק הוא חלק החכמה של בשר ודם מצד שהוא בשר ודם, וזה כל החכמה של בשר ודם וחכמי אומות העולם האמיתיים שיכירו תוקף מעלת ישראל.

ובאור זרוע לצדיק (אות ו) הוסיף להסביר את העניין הזה לאורך הדורות, כחכמות המופיעות יחד גם כן באומות וגם אצל ישראל. ואין הכוונה למספרי החשבון המתמטיים החכמותיים של המדע ונוסחאותיו, המאפשר להפעילו באופן גשמי לתועלת האנושות, שזה אכן חלק האומות לחקור ולהעמידם. אלא שההבדל בין ישראל לעמים ובין ההשכלות והחכמות הללו הדומות זה לזה, הוא במשמעות הערכית הטמונה בכל אותם מדעים וחכמות המרחיבים את גבולות האדם בשליטתו בעוה"ז הנראה לעין. שנבחכמה ידועה זאת האומות מתפרקות מכל אמונותיהם וערכיהם והם הולכים וכלים, ואילו בישראל שומעים החכמים הראויים לכך יותר ויותר את כבוד השמים הפנימי שבהם, והוא הנקרא תורה.

כי ענין החכמות אצל האומות הוא כפי ענין החכמה אשר ה' יתברך נותן בעת הזאת להשפיע בעולם הזה, אשר אצל בני ישראל הם משיגים בעניין זה הנקודה האמיתית שבה המכונה תורה. וסביב רשעים יתהלכון הרחק מן האומות. וכפי ענין השפעת אור חכמה היוצא מן ה' יתברך באותו זמן ובאותו דור [הכל במידה ובמשקל כנודע] כך הוא ענין החכמה שבין האומות באותו זמן. וכך הוא הדברי תורה היוצאים מפי חכמי ישראל באותו זמן, הכל מכוין, ולכך נשתנית החכמה מן מצרים ליון כהשתנות תורה שבכתב מתורה שבעל פה שממש החכמות מכוונות נגדם. וכן נשתנו החכמות בעמים בין זמן חכמי התלמוד לזמננו וכן בכל דור ודור. ודברים אלו עמוקים וארוכים אין כאן מקומם.

וכמו פעוט המתלמד לקרוא, שאין דעתו נתונה אלא לטכניקת הקריאה, בהכרת האותיות השונות והנקודות ודרך הפעלתם על פי הדקדוק בכל הפעולות והפעלים ולשוון נופל על לשון, וכו'. אבל אינו שם על ליבו וגם אינו יכול להבין את משמעות הנאמר לאשורו. כך ישראל תופסים בכל טכניקות וידיעות המדע לא רק את הדפוסים והצורות האחוריות חיצוניות שלו אלא את ה'פנים' שבדבר שהוא 'השפעת אור חכמה היוצא מן ה' יתברך באותו זמן ובאותו דור'. וזוהי מידת התמימות, הבאה עם - ודווקא עם החכמה.